

۱ تشرین اول ۳۲۷

نومرو ۳۲

آدرهس :

IDJTIHAD

اوچنچی سنه

اجتهاد

آدرهس :

اجتهاد ادارهخانه سی :

هر امانتی قارشیننده دائره

مخصوصه در .

سنه ۴۰ آبوننه بدلی نسخه سی

۲ غروشدر

آیده ایکی دفعه نشر ایدیلیر اقتصادی ، اجتماعی ، ادبی ، مجموعه

چوال ارزاق کونده رېلسه ایدی طرابلسه داهه حقیقی
ومعقول بیر علاقه دارلق کوسته رېلش اولوردی ، صوصولسه
ایدی عزت نفسه مالکیتمز حقنده کی زعم اجانب داهه
زیاده مصون قالوردی .

دست و پاچند زنی عرض شهیدان بردی !

یک نفس صبر کن ای کشته که قاتل برود

فریادی بوغازمده دوکوملندی ، بوغازیمی طیقادی
داهه زیاده سنی یازمایه شیمدی دوام ایدمه یه حکم .

- مهتاب - ۲۴ ایلولی ۱۳۲۷ ایستانبول

بیر کورد

ترك لسانلرينك توحيدى

۲

ایلك مقاله ده ترك لساننك آذری ، قازان واویغور کبی
لهجه لری آراسنده بر مقایسه یامیش و به مختلف لهجه لرك
لغوی واشتقاقی مناسبترینی کوسترمش ایدک . بوندن
صوکراده عثمانلی یعنی غرب ترکجه سنک تورانک هر طرفنده
ادبی ، فنی و ملی بر لسان اولمق اوزره قبولی لزومندن بحث
ایتمش ایدک . شوقدرکه عربجه یه تقلید نتیجه سی اوله رق
غرب ترک لری کندیلرینه مخصوص اولان اشکال حروفی
اونو تدقلری کبی لسانلر نده املای اشتقاقینک محافظه سی لزوم -
منی ده تقدیر ایتمه دکلرندن عثمانلی ترکجه سی بر چوق احوال
اجتماعیه و سیاسیه نك تأثیر یله شرق لهجه لرندن یعنی اصلندن
پک چوق اوزاقلاشمشدر . اساساً هر ایکی لسانده تشکیلات
لغویه نك تابع اولدینی صرف ونحو قاعده لری آراسنده
او قدر بویوک فرق وار ایدی که هر نه یاسلمش وتقلیدده
نه قدر ایله ری کیدلمش اولسه یینه ترکجه لسانی عربجه نك
قواعدینه کوره یازه یسلمک اهکانی یوق ایدی . عربجه ده

یلم . یکانه معینمز چالیشان قولمز ، اینانان قلبمز اولسون ،
متمدن ملتار کیکی آلن تری دوکمه دیکجه ، اونلرك مالک
اولدوقلری وسائط حرب وشو کته مالک بولونمادیقجه
کیسه دن حتی علی الاطلاق الله دن بیله معاونت بکله مومه لی بز . زیرا
الله « لیس للانسان الا ماسی » یعنی انسان ایچین ثمره
سعیندن باشقا بیر میوه اقتطاف ایتمک یوقدر . بیورمشدر .
مأئنده بیر موعظه ویرمکی ؟ الله ، هیچ بیر سوکیلی
پیغمبرینه هیچ بیر سوکیلی امتنه کوکدن « درید ناو » زره لیلی
کوندرمه مشدر . هیچ بیر سوکیلی پیغمبرینه لمحۃ البصرده
بیر قلعه بیر استحکام یامامشدر . بونلری یایماق عدالت
الهییه مغایردر . (نوح پیغمبر) علیه السلام بیله کیسی
آلن تری دوکدرک ، بیلکلرینی یورارق کندنی انشا ایتدی !
آخشا بدن خانه سنک جبهه سنه اوج غرشه آلان (یا حافظ)
لوحه سی آصوب راحتنه باقان بیر آدمک ، کیجه کوندوز
چالیشاراق کارگیر بیر خانه یاپان وسنه ده بیر ایکی یوزغروش
سیغورطه پاره سی ویرن مدبر ، فمال بیر آدمکله متساویاً
امیت وسلامته مظهر اولماسی هانکی عدالته او یغوندر ؟
مسلمانلره سویله نه جک شی :

« سانا سندن کلیر هر هانکی ایشده داد لازمه

امیدک کس ظفردن غیردن امداد لازمه »

تیپیهی در .

ایکیده بیرده اوتهدن بری دن استمداد ، استشفاع
ایتمکدن واز کچه لم . داهه بیر قاچ آی اول بر اجتماع
عقبنده ده (ایران) ی قورتارماق ایچین آلمانیا ایمپراطورینه
بیر تلغراف چکیلمشدی . وطن ایدهرم او انجمنک روح
وجانی ده یینه عینی مبعوث محترم ویا عینی مبعوث محترم
ایدی . او صروده ، عبدالله جودت ، غالباً (تصویر افکار)
غزته سنده نشر ایتدیکی بیر مقاله ده بیر تورک و مسلمان
مبعوث طرفندن احیا اولونان بو تشبیه « باشقاسنک رجلیتیه
کردکه کیرمک » دییه توصیف ایتمشدی .

بو تلغرافلره ویریلن پاره ایله طرابلس غربیه بیر قاچ

دوئمك خاطر مزه كلیز : نه ده شرق لهجه لرینه مخصوص
اولان اصول املای قوللانمق ایستهرز . یالکز آز
چوق املای اشتقاقیه رعایت ایتک و بیردرجهیه قدر
حروف املا قوللانمق مقصدی تأمین الیرر . ترك
لسانلرینك املالرنده شرقده افراطه غربده تفریطه
دوشلیور حال بوکه بز بوحده اورتاسنده براطراد
وانتظام آریورز . آز چوق تکمل ایدن حسیات بدیهه
وافکار فلسفیهی وسامحات وتصورات نزیه ورقیقیهی
تصویر وافادهیه قابلیت قازانان غرب ترکجه سنك یرینه
قازان ، او یغور ، چغتای وقوبیل ترکجه لرندن برینی قبول
ایتک ماضیه ، بداوت و وحشته دوغرو یوارلانونب کیتکدن
باشقا برصورتده تفسیر ایدیه مز وبویله برتکلیفده بولمایه
کیمسه جسارت ایده مز . شوقدرکه تفریطه دوشوب
هر یرده حروف املا قوللانمقده خوشه کیدر برشی دکدر
[ابوشقه] دنیلن برلغت کتابنك مقدمه سنده شوسوزلره
تصادف اولنور :

«ظرفای دیار و بلغای سخن کذار مابینلرنده متداول
نظم و انشاری نسخه لرینك املالرنده هر مفتوحدن صکره
الف و هر مضمومدن صکره واو و هر مکسوردن صکره یا
کثامت اولنمق قاعده مطرده در اکرچه اول حرف لر کاهی
تلفظا و ثورا اما اکثر یا مجردا اولان ماقبلنك حرکاته دلالتیچون
املا اولنوب تلفظده ادا اولنمز » ایشه افراطدن و تفریطدن
آکلادیغمز معنا بودر . فی الحقیقه اصول تحریر و املا ده
مطرد و منتظم قاعده لره احتیاج و ادرر . لسانك اشتقاقی ایلک
نظرده کوریه بیلیمک و هانکی کله لرک هانکی اصلدن کلدیکی
آکلایشله بیلیمک اوزره املای اشتقاقی آز چوق دوشونمهیه
مجبورز . « فقط بیرکون که لیرکه بیزده تورکجه یی چوجوقلا -
ریمیزک دوشونمدهن او قویا بیلیمه لری ایچون هه یرده بو
طرزی قوللاناجایز کبی غرب بر لسانده میدان چیقارده میز .
بنم فکر واعتقاد مجه لسانك املاسنی تعیین ایده جک
اشتقاق لغویه سی در . مثلاً بزم [دکن] کله سنك ترکجه نك

حروف املانك اساساً محل استعمالی اولمادیغی حالده
ترکجه کبی برلسانك کلماتی بو حرفلردن عاری اوله رق
یازمق قابل اوله مازدی . تقلیدلرده نه درجهیه قدر ایله ری
کیدلکیکی آکلاده بیلیمک ایچونده بروقتلر [اولوب]
کله سنك [آلب] و [ایکی] لفظنك [اک] طرزنده
یازلدیغی سویله یه بیلیرز . [کتاب الادراک فی لسان الاتراک]
نامنده کی رساله ده بوکی غرائب املایه یک چوق تصادف
اوله بیلیر . بوکون بیله لسانمز اسکی برتقلیدک نتایجندن
قورتوله مادی و شایان حیرتدرکه ترکجه لسانك اشتقاقاته ،
فیلولوجیاسنه واقف اوله مایان صرف ونحو علماسی لسانك
قوانین اشتقاقیه سنه رعایت ایده جک یرده قاعده لرینی تقلید ،
ایله بوزولان و اصلندن اوزاقلان شان طرز تحریر و املایه
کوره وضع ایتدیلر . بوکا مقابل شرق ترکجه لرنده لسانك
اشتقاقی و املا اشتقاقیسی مصون و محفوظ قالدی .
یالکز آذری ترکجه سنده آز چوق مبالا تسلق کوسترلدی
بوکون بولسانده خطاسز برشی یازمق ایچون آذری
لهجه سندن باشقا ترکجه نك بر ایکی لسانی ده ها بیلیمک
لازمدر . اسکی ترك الفباسنك اونودیلوب بولسانلرک
عرب حرفلرله یازلماسی بوکون موسویلرک ، بردورلو
اونوده مادقاری اسپانیولجه یی عبرانی حرفلرله یازمالرینه
بکزر . کندی لسانمزک مالی اولمایان حرفلره نه قدر
مشکلاته اوغرا دیغمزی و چوجقارمزک باشقا برلسانه عاڈ
حرفلره یازیلمزی اوقومق ایچون نه درجه لدره زورلق
چکدکلرینی هرکس بیلیر . اکر تورانده ، بو اولو و معظم
ترك وطننده کی اقوام آراسنده مناسبات سیاسی و اجتماعی
حصولی آرزو ایدیلورسه ملتاری کبی بر اصلدن کان ترك
لسانلرینه ده برلشدریمک لازم کلیز . بونک ایچونده
لسانك کندیسنه مخصوص اولان قواعدی آکلامق
و معقول براملا قبول ایتک مقتضیدر . یکرمنجی عصر
مدنیتده نه چغتایجه ، نه ده او یغورجه قونوشمق و بیك
مشکلاته دوشه قالقه ایله ریله یه بیلدیکمز بریولدن کری

مختلف لهجه‌لرنده طرز تحریری شو یولده تخلف ایدر :
 دکز - دکیز - دنکز - تنکیز - دنکیز - تنکیز -
 تینکیز شبهه ایدله مزکه - دکز - املاسدن کله‌نک اشتقاقی
 آ کلامی ممکن اوله‌ماز . فقط - تنکیز - املاسی بونک
 - تینک - ایله - کیز - اداتندن مرکب اولدیغنی واضحاً
 کوستریر و بونی کورن و برآز اشتقاقات لسانیه‌ایله متوغل
 اولان بر آدم بو کله‌نک - تینک - یعنی - دنک و مستوی
 اولان بر - معناسنه اولدیغنی درحال آ کلار . فقط بز
 آرتق هر یرده املای اشتقاقیه رعایت ایتک کبی افراط
 پرورانه بر امل آرقاسنده قوشوب - تینکیز - یازامیز .
 شوقدرکه - دکز - ده یازماملی بز . املای تلفظینک املای
 اشتقاقیه توافق ایتدیکی یرلرده هیچ تردده دوشمه‌یوب
 بویه بر طرز تحریر قبول ایده‌بیلیرز : مثلاً - دکیز - دیه
 تلفظ ایتدیگمز بو کله‌ی عینی شکله یازابیلیرز .
 میرعلی سیر نوایی‌نک [سد اسکندری] سنده

تینکیز ایلابان قطع و تاغ آرتایب
 یورور ایردی یول روم عزیمی قلیب

باشیمدا زخم لارینک قانی تینمخاسدین بولوب عاجز
 فلک چاقین اوتیعا کویدورور هر دم بولوب تینکیز
 قطعه‌لرنده - دکزک - تینکیز - شکنده یازلدیغنی
 کوروروز . [تینک] بزم عثمانلی ترجه‌سنده [دنک] مقابلی
 درکه [برابر ، دوز ، هموار و مستوی] معنالینه کلیر .
 نوایی [نوادراالشباب] نده

آغزینکا تیکماسی عذارینک بیرلاسوز
 بولمادی خورشید بیرلاذره تینک

ای شه کرم ایلار چاغی تینک توت یمان وینخشی نی
 کیم مهر نوری تینک توشار ویران و آباد اوستینکا

دیمش ایدی . او زمانکی معناسنه اولان [تینکو] ده
 بو اصلدن مشتق اولوب بوده متوازن و دنک مدلولی افاده
 ایدر . چغتای و اوغور ترکیجه‌لرینک
 - تینکیشتورماک - تینکشاماق - تینکشتورماق -
 تینکنشاماق - تینکالماک - تینکالاشماق - تینکلاماک -
 کبی کله‌لرنده اصل اولان [تینک] لفظیدر . بونلرده -
 دنک و متوازن و معادل ایتک - معنالینه کلیر . برده
 [تینکتاش] کله‌سی واردرکه بوده (تینک) ایله (تاش)
 ادات مشارکتندن ترکب ایدر ، [معادل ، مماثل ، هم حال
 و رفیق] معنالرنده قوللانیلیر .

بویه بر طرز املا یزی لسانمک اصلندن وقوانین
 اشتقاقیه‌سندن پک زیاده اوزاقلاشدیرماز . و بزمه برابر
 ترکیه تکلم ایدن اقوام توارنیه ایله آرمزده کی صهریت‌ده
 اوزولمز ... کونک برنده اونلرکده کسب انتظام و اطراد
 ایدن غرب یعنی عثمانلی ترکیه‌سنی قبول ایتله‌ری احمالی
 احمالی کسب قوت ایدر . ذاتاً بو صوک زمانلرده توران
 اقوامنک غرب ترکیه‌سنه کندی کندیلرینه تمایل ایتدکلی
 کوریلور و شرق لهجه‌لری ایله عثمانلی ترکیه‌سی آراسنده کی
 املا و شیوه فرقلری یاواش یاواش آزالیور . غرب ترکیه‌سنه
 ده‌ایاقین اولان آذری دیلی پک آزمان صوکرا اونودیله جقدر .
 بو عثمانلی ترکیه‌سنک ایلمک شکل محرفندن - اگر تعبیر
 جائز ايسه - باشقا بر شی دکلدی . ایران ترکلی بونی
 بوتون قافقاسیه یه یایدیلر . بوکون ارضرومدن سیواسه قدر
 هر یرده آذری شیوه‌سنی آکدیران بر طرز تلفظ جاریدر .
 شوقدرکه آذری ترکیه‌سنک ایرانده فارسی لسانه غلبه
 ایتمه‌سی سیاستاً قابل اوله‌مادیغندن بولسان بر طرفدن
 فارسی‌نک و دیگر طرفدن کوندن کونه کسب تکمل ایدن
 عثمانلی ترکیه‌سنک اوکنده رجعت ایده‌جکنده و یاواش
 یاواش هر ایکی لهجه‌نک برلشه‌جکلرنده شبهه یوقدر .
 ذاتاً بوکون قافقاسیاده انتشار ایدن غزته‌لرده و رساله‌لرده
 آذری ترکیه‌سنک عثمانلیجه یه یاقلاشدینی کوریلور . قازان

و قريم ترجه لر نده ده بو حال كورلمكده در. يالكر چغتاي،
اويغور ترجه لر ي اشكال قديمه لر ي حالا محافظه ايديورلر.
فقط عيني بر لسانك بو مختلف لهجه لر ي آراسنده ده
صميمي بر مناسبت وجوده كيرمك وبونكله اقوام تورانيه
آراسنده روابط لسانيه تأسيسنه چاليشمق او قدر مشكل
بر شي اوله ماز . بو مهم مسئله حقه ده كي مطالعا تمزي بوندن
صوكرا كي مقاله لر ده ايضاح ايده جكر .

حسين كاظم قدری

طرابلس غرب اطرافنده

محرری : طرابلس غربی آرنائود زاد محمد نوری

پیرنجی قسم

تعریف . نفوس . اقلیم . احصایات . تجارت
معادن ، زراعت

طرابلس غرب ولایتیه، اسکیدن بری «سیره نایک»
اسمیه معروف بنغازی مستقل سنجاغندن مرکب افریقای
عثمانی ازمئه قديمه ده پک معمور ایدی .

طرابلس وبالخصوص شیمدیکی عجیلات ، فینکه لیلر
زماننده «صابراتا» نامیه معروف ایدی که ذخیره انباری
دیمکدر . بنغازی جهتلری ده یونانیلر دورنده «اسپردی»
باغچه لر ی شهرتیه بنام ایدی . طرابلس بنغازیدن
جغرافیه ۱۹ نجی طول دائره سی اوزرینه مصادف قدیم
«فیلادوروم» معبدی خرابه سیله آیریلیر . «پته پولی»
یعنی بش شهر معناسه کلان بنغازیده وقتیه پک مزهر
ادوار فیض وترقی کوردهن «کیردهن» «اپولونیا»
«طولومایده» «ارسنوه» «بره نیچی» شهرلری واردر .

طرابلس ، نفوسنك قلتندن ، قارطاجنه آناسنك
سقوطندن واك زیاده واندالرك تخریبندن صوكره عظمت
واحتشامنی ضایع ایتدی . بیرجوق دره لر ی ، یاغموور
صولر ی محافظه ایتمك ایچین خارقه لر نوعندن همتلرله
بنا اولونان سدلری ، یارلری ، حتی جندره لرله صیقشده
یریلان زیتون دانه لرینك اسالسه سی ایچین بویوك فداكارلقلرله
مخصوصاً یاییلان خرقلری بوکون قسماً مرئی وقسماً
قوملر اتنده مدفون در. ییروقتلر یالكر «ئوه» یعنی شیمدیکی
مرکز ولایت سنوی ۱۰ بیک کنتال زیت ویرکو ویریرمش .

روما ایمپراطورلرندن (سه پتم سه وه) مسقط رأسی اولوب
مصر فرعونلرندن (تمناؤك) فینکه لیلره اجرا ایتدیردیکی
امریقا سیاحت طویلله سنك استکمالی صیره سننده تأسسی
ایدهن (لبده) [شیمدیکی خمس] اهالیسنی تکالیف
حکومتدن استثنا ایتمی اوزرینه همشهریلری بومروته
قارش ییرشکرانه نعمت اوله رق زیت اهدا ایتمشلر ، اوقادارکه
ایمپراطور ارتحال ایتدیکی وقت انبارلرده مدخر قالان
بوزیتون یاغی بتون شبه جزیره نی [ایتالیانی] تام بش منه
اداره ایتمش ! لبده ده ، عین شحاتده ، کیرزه ده وهمان
ولایتک هر طرفنده نظر حسرتمه چارپان جسیم کشورلره
معظم طاقلر ، نفیس آبدلر وارکه بتون اعجاز نما عظمت
وحشمتلریله بز ی عجز ومسکتمز ایچنده ازمکده درلر .
سمای مملکتک پارلاق کونشی ، ارض محلك فیاض وسهل
التخطیط طوپراغی بعض محل لر نده یوزده ۱۰۰ نسبتنده حبوبات
ویردیرییور ، بیرقاچ متره طولنده ییرمتره کیکشکلکنده
موز اغاجی تیشدیرییور . ۳۰ : ۴۰ قیه لق قارپوز حاصلی
ایدیور وبوقوه انباتیه سیله جدأ محیر العقول ییر خرافه کی
تلقی اولونیور .

کورلییورکه مملکت ؛ اهالیسنه مترقی ، زراعی ییرموقع
تأمین ایتمش فقط بوکون اومغبوط آبادانلر یرینه قسوت
انکیز تنهالقلر ، خشیت آور بولوشلقلر قاولمش . دون